

Szalon Irodalom • Művészet • Jelenlét

a Laffert Kúria folyóirata II. évfolyam 3. szám 2021. április

Tartalom

Április

3. oldal

Áprilisban születtek

Juhász Gyula, Örkény István, József Attila, Márai Sándor,
Tóth Árpád, Jékely Zoltán írásai

4. oldal

Lehel Endre:

Áprilisban született Viktor Vasarely

13. oldal

Arnóti András:

Juhász Gyula és József Attila barátsága

18. oldal

Baláti Bredák Alexandra:

„Gyerekként belejavítottam édesapám festményébe”
interjú Nádasdy András képzőművésszel

21. oldal

Mikó F. László: Rendben lévőknek látszó világ

28. oldal

Gál Vilmos novellái:

A kúttisztító

A pünkösdi kupa

33. oldal

Műhely: Filozófiai Kávéház

Arnóti András, Róna J. László, Oltyán Ilona,

Baldauf Myrtil, Gera Szilvia írásai

35. oldal

Arnóti András:

Emlék és varázslat

46. oldal

Impresszum

Kiadja a Dunaharaszti József Attila Művelődési Ház * Felelős kiadó: Gáll Sándor intézményvezető * Szerkesztőség: Arnóti András, Baláti-Bredák Alexandra, Hajdu Zsolt, Mikó F. László, Gáll Sándor * Címloldal: Nádasdy András Önarckép című grafikája
Elérhetőség: Laffert Kúria 2330 Dunaharaszti, Fő út 172. /laffertkuria@laffertkuria.hu/

Április: Szent György hava, tavasz hó, vagy szelek hava

A hagyomány szerint e hónapnak Romulus adott nevet, isteni anyjának, Venusnak etruszk neve után (Apru). A név a latin aperio (kinyit, feltör) igéből származik a tavaszra utalva: nyílnak a virágok, zöldellnek a fák, most töri fel az eke a talajt.

A hónap római ünnepei a termékenységet voltak hivatottak elősegíteni. Április 12-én a gabonaanyát, Cerest ünnepelték a Ceralia ünnepen. 15-én, Fordicidia ünnepén vemhes teheneket áldoztak nyilvánosan a szaporulatért. 21-én tartották a Palilia ünnepet, Palesnek, a nyájak istenének tiszteletére és e napon emlékeztek meg Róma alapításáról. Ekkor a Vesta-szüzek tisztító és termékenyítő máglyatüzeket gyújtottak, melyeken a résztvevők átugráltak és áthajtották rajtuk barmaikat. 23-a a Vinalia Urbana, a Borkóstoló ünnep napja, 25-e a Robigaliáé, amikor körmenetet tartottak és állatáldozatot mutattak be, hogy a vetést elkerülje a gabonaroszda.

A nálunk honos hagyományok közül április elseje, Hugó napja a bolondozás napja. E napon az a szokás, hogy az emberek tréfásan bolondot csinálnak a másiktól. „Április bolondja, május szamara!” – mondták a beugratottaknak, akit nálunk április bolondjának, Olaszországban és Franciaországban áprilisi hálnak (Poison d’Avril, illetve Il Pesce d’April) nevezik.

Április 6-án, Irén napján, ha esik az eső, szűk lesz az esztendő.

Április 12. Gyula napja, az év 100-ik, a tisztaság és a takarítás napja. Ilyenkor kitakarítják a lakást, az ólakat és az állatokat is lemossák.

Április 14-én, Tibor napján a hagyomány szerint megszólal a kakukk, s ha ekkor már szép zöld a vetés, akkor jó lesz a széna.

Április 24. György napja egy ősi pásztorünnep, e napon hajtják ki először az állatokat a legelőre. Gonoszjáró napnak is tartották, ezért a boszorkányok elűzésére a kerítésre és az ajtóra tüskés ágakat tűztek ki, vagy bekenték őket fokhagymával. Az állatokat pedig a Szent György napi tűzön hajtották keresztül, hogy az ártó szellemektől és a rontástól megtisztuljanak. Úgy tartották, ha György napján „a rozsvetésben a varjú elbújhat, akkor telt csürt hoz az aratás”.

Április 25. Márk, Pál napja a kukoricavetés és a búzaszentelés napja. A pap a mise után a hívőkkel kivonult a határba, majd megszentelte a vetést, ezekből a megszentelt búzaszálakból vitt mindenki haza magával. Ennek a megszentelt búzának mágikus erőt tulajdonítottak, többek között gonoszűzésre használták. Volt, ahol a szentelt búzából koszorút készítettek a templomi zászlóra, keresztekre helyezték, majd nyolc nap után a szántó föld négy sarkába helyezték jégverés ellen. De volt, hogy a beteg feje alá is helyezték, vagy a Szent György-napi harmattal együtt beletették a kovászba, hogy szépen keljen meg a kenyér. Terményjósító napnak is nevezik e napot:

„Szent György-virág, ha bőven nő,
Bőven terem az esztendő.
S ha szót ad a fülemüle,
Kamrád duplásan lesz tele.”

Áprilisban születtek

Juhász Gyula

1883. április 4 -1937. április 6.

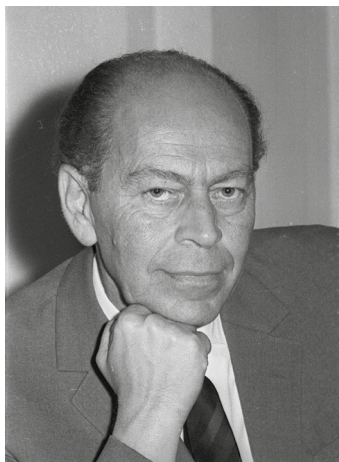
ANNA ÖRÖK

Az évek jöttek, mentek, elmaradtál
Emlékeimből lassan, elfakult
Arcképed a szívemben, elmosódott
A vállaidnak íve, elsuhant
A hangod és én nem mentem utánad
Az élet egyre mélyebb erdejében.
Ma már nyugodtan ejtem a neved ki,
Ma már nem reszketek tekintetedre,
Ma már tudom, hogy egy voltál a sokból,
Hogy ifjúság bolondság, ó de mégis
Ne hidd szívem, hogy ez hiába volt
És hogy egészen elmúlt, ó ne hidd!
Mert benne élsz te minden félrecsúszott
Nyakkendőmben és elvett szavamban
És minden eltévesztett köszönésben
És minden összetépett levelemben
És egész elhibázott életemben
Élsz és uralkodol örökkön, Amen

Áprilisban születtek

Örkény István

1883. április 5 - 1979. június 24.

EGYPERCESEK

HASZNÁLATI UTASÍTÁS

A mellékelt novellák rövidségük ellenére is teljes értékű írások. Előnyük, hogy az ember időt spórol velük; mert nem igényelnek hosszú hetekre-hónapokra terjedő figyelmet. Amíg a lágytojás megfő, amíg a hívott szám (ha foglaltat jelez) jelentkezik, olvassunk el egy Egyperces Novellát. Rossz közérzet, zaklatott idegállapot nem akadály. Olvashatjuk őket ülve és állva, szélben és esőben vagy túlsúfolt autóbuszon közlekedve. A legtöbbje járkálás közben is élvezhető! Fontos, hogy a címekre ügyeljünk. A szerző rövidsége törekedett, nem adhatott hát semmitmondó fölíratokat. Mielőtt villamosra szállnánk, megnézzük, milyen jelzésű a kocsis. E novelláknak éppily fontos tartozékuk a címe. Ez persze nem azt jelenti, hogy elég csupán a fölíratokat olvasgatni. Előbb a cím, aztán a szöveg: ez az egyetlen helyes használati mód. Figyelem! Aki valamit nem ért, olvassa el újra a kérdéses írást. Ha így sem érti, akkor a novellában a hiba. Nincsenek buta emberek, csak rossz Egypercesek!

PRESZTÍZS

Két hétig terveztük, hogy majd veszünk. Mindennap megálltunk a kirakatok előtt, sóváran néztük. Végül is a születésem napján, április 5-én déli tizenkét órakor megkérdeztük, mibe kerül. - 275 frankba - mondta a gyümölcsáros. - Elsőrendű, teljesen friss, zamatos ananász.

A feleségem drágállotta, én nem. A görögdinnyéhez képest persze sok, de az ananászhoz képest bizonyára nem. Megvettük, hazavittük. Beállítottuk egy hamutartóba, néztük. Körbejártuk, barátokoztunk vele, dicsértük, milyen szép és egzotikus. A tetején külön növény hajtott ki belőle, valami pálmaféle; ha locsolnánk, vagy vízbe tennénk, talán hamarosan nagyra nőne és kivirágzana.

A szállóban rögtön híre futott, hogy a kilencesben vettek egy ananászt. A takarítónő bejött, és bemutatkozott - eddig a percig ugyanis színét se láttuk -, és azt javasolta, hogy hámozzuk meg, és fölszeletelve, kristálycukorral meghintve hagyjuk állni egy vagy két napig. „Ostobaság - mondta egy angol diáklány a lépcsőfordulóban. - Rummal egyék, úgy a legfinomabb.” Egy honfitárs, akivel eddig csak köszönő viszonyt tartottunk, cédulát csúsztatott az ajtóhasadékba. „Ne hallgassanak senkire - írta. - Jó vastagon le kell hámozni, mert a héja élvezhetetlen, de a húsát úgy kell fogyasztani, ahogy van.”

Este meghámoztuk és megettük. Semmi íze sem volt. Alig valamivel volt rosszabb, mint a tök. Nyersen is, cukorral is, rummal is. Nagy nehezen legyűrtük, ittunk rá egy pohár vizet. Harmadnap szembetalálkoztunk az angol lánnyal a folyosón. „Hogy ízlett?” - érdeklődött. „Nagyon” - feleltem. Felsőhajtott. „Hiába - mondta -, az ananász, ananász.” Azóta lopva meg-megállok a gyümölcsáros standja előtt, és vágyakozva nézem az ananászokat.

MAKACS SAJTÓHIBA

Helyreigazító közlemény. Lapunk keddi számában hírt adtunk arról, hogy a svéd tudományos akadémia díszdoktorrá avatott egy magyar tudóst - akit - őszinte sajnálatunkra - „dr. Pálpéter Péter Pál” néven említettünk. Ráadásul nemcsak a szövegben, hanem a tudósítás címében is hibásan közöltük a Pálpéter Péter Pál nevet. A jeles magyar tudós neve helyesen: doktor Pálpéter Péter Pál.

APRÓHIRDETÉS

Örök nosztalgia

„Joliot Curie téri, ötödik emeleti, kétszobás, alkóvos, beépített konyhabútorral felszerelt, Sas-hegyre néző lakásomat sürgősen, ráfizetéssel is elcserélném Joliot Curie téri, ötödik emeleti, kétszobás, alkóvos, beépített konyhabútorral felszerelt lakásra, a Sas-hegyre néző kilátással.”

Áprilisban születtek

Tóth Árpád

1896. április 14 - 1928. november 7.

MEDDŐ ÓRÁN

Magam vagyok.
Nagyon.
Kicsordul a könnyem.
Hagyom.
Viaszos vászon az asztalomon,
Faricskák lomhán egy dalon,
Vézna, szánalmas figura, én.
Én, én.
S magam vagyok a föld kerekén.

(1908)

OLYKOR, ÉJJEL

Olykor éjjel... szívem hogy zakatol!
Az ágyon ujjam tévedezve jár,
S nagyon közel, mellettem valahol
Halkan megkoccan a vizespohár...
S nem tudom, hol vagyok... akadozón
Rémlik élém az elmúlt, messzi est,
S az ujjam a fagyos márványlapon
Reszketve egy gyújtót keres...
Áldott a fény, mely sercegőn, fakón
Ilyenkor gyúrt párnám mellett kigyúl,
S a kedves, vén tapétát a falon
Megcsillantja, s bús orcámhoz simul!
Jól esik látnom: csendesen pihen
Minden bútor és békén feketül,
S az iszonyú és néma semmiben
Föllélegzem: nem vagyok egyedül...
Kabátom összegyűrve lóg szögén,
A rózsra rajta hervadóra vált,
S egy percre, a klublépcső szőnyegén,
Látom a rózsaaáruló leányt:
A lámpák közt mily búsán oson át,
Apró teste mily zsenge s mily hajolt...
Látom álmos és szelíd mosolyát...
Szegénynek festett arca volt...
Csönd... vén poétám könyvét fölveszem,
Hová este dobtam, a szék alól,
S míg lankadtan lapozgat a kezem,
Zörgő lap s agg rím álomba dalol.
Félfüllel hallom, s halkan nevetem:
Künn egy papucs mily furcsán csoszog el,
S puha Nirvánám, csöndes fekhelyem
Altatón, hűsen átölel...

(1907)

Áprilisban születtek

Márai Sándor

1900. április 11 - 1989. február 21.

AZ ÉLET ÉRTÉKÉRŐL

Az életnek értéket csak a szolgálat adhat, amellyel az emberek ügye felé fordulunk. Ez kissé szigorúan és általánosan hangzik, de ez az egyetlen igazság, melyet minden következménnyel megismertem. Senki nem ülhet a virágos réten, mint Ferdinánd, a bika, s nem szagolhatja büntetlenül a szép virágokat. Ember vagy, tehát ember módra és az emberek között kell élned. Ember módra élsz, ha igazságosan élsz. Ha minden cselekedeted és szavad alján a szándék van: nem ártani az embereknek. Ha megkísérled – feltűnés és hiú szerep nélkül – segíteni az embereknek. Néha csak azzal, hogy nem hallgatod el az egyszerű igazságokat. Néha csak azzal, hogy nem mondod tovább, amit mások hazudnak. Néha csak azzal, hogy nem mondasz igent, mikor mindenki kiabál: „Igen, igen!” Egy életen át, következetesen, nem beleegyezni abba, ami az emberek hazugsága, nagyobb hősiesség, mint alkalmilag hangosan és mellveregetve tiltakozni ellene.

A halálos ágyon csak akkor pihensz nyugodtan, ha mindennap, minden öntudatoddal, az igazságot szolgálod. Néha nagyon egyszerű és kicsinyes az igazság. De te ne válogass. Ennyi az élet értéke.

AZ EMBERI JELLEMÉRŐL

A legérdekesebb tünemény, mellyel az emberi életben találkozhatunk, az emberi jellem. Semmi nem olyan érdekes, meglepő, kiszámíthatatlan, mint a folyamat, melynek során egy ember elárulja jellembeli sajátságait. Bármit mutat is a világ: tájakat és természeti csodákat, a földi flóra és fauna beláthatatlan változatait, semmi

nem olyan sajátos, mint egy-egy ember jelleme. Mikor érdeklődésünk eljut a világ dolgainak szemlélése közben az emberi jellem ismeretéhez, egyszerre úgy érezzük, ez volt igazi feladatunk az életben. Minden más, amit megismertünk, csak ismereteinket gazdagította. De lelkünk csak a jellemek ismeretétől lesz gazdagabb. Mert ez a legközvetlenebb emberi tapasztalás, igen, a jellem maga az ember. S mert a jellem maga az ember, hasztalan iparkodunk eltitkolni azt: jellemét éppen olyan kevésbé rejtegetheti az ember, mint ahogy testi lényét nem tudja elrejteni semmiféle ködsapka. Ideig-óráig viselhetünk az életben álszakállt és álruhákat, de egy pillanatban lehull rólunk minden jelmez és megmutatkozik a valóság. Egy mozdulat, egy szó, egy cselekedet végül is elárulja igazi jellemünket: az álarcosbál csak alkalmi lehet. S a találkozás egy jellem valódi sajátásaival a legnagyobb emberi élmény, melyben részünk lehet.

ARRÓL, MI AZ ÉLET IGAZI ÉLMÉNYE

Az igazi élmény az ember számára tehát elsősorban ennyi: önmagának megismerése. A világ megismerése érdekes, hasznos, gyönyörködtető, félelmes vagy tanulságos; önmagunk megismerése a legnagyobb utazás, a legfélelmeesebb felfedezés, a legtanulságosabb találkozás. Rómában vagy az Északi Sarkon járni nem olyan érdekes, mint megtudni valami valóságosat jellemünkről, tehát hajlamaink igazi természetéről, a világhoz, a jóhoz és rosszhoz, az emberekhez, a szenvedélyekhez való viszonyunkról. Mikor értelmem eléggé megérett erre, már csak ezt az élményt kerestem az életben.

Ajándék

És mégis, ma is, így is,
örökké mennyit ad az élet!
Csendesen adja, két kézzel,
a reggelt és a délutánt,
az alkonyt és a csillagokat,
a fák füledt illatát,
a folyó zöld hullámát,
egy emberi szempár visszfényét,
a magányt és a lármát!
Mennyit ad, milyen gazdag vagyok,
minden napszakban,
minden pillanatban!
Ajándék ez,
csodálatos ajándék.
A földig hajolok,
úgy köszönöm meg.

Áprilisban születtek

József Attila

1905. április 11 - 1937. december 3.

Születésnapomra

Harminckét éves lettem én -
meglepetés e költemény
csecse
becse:

ajándék, mellyel meglepem
e kávéházi szegleten
magam
magam.

Harminckét évem elszelelt
s még havi kétszáz sose telt.
Az ám,
Hazám!

Lehettem volna oktató,
nem ily töltőtoll koptató
szegény
legény.

De nem lettem, mert Szegeden
eltanácsolt az egyetem
fura
ura.

Intelme gyorsan, nyersen ért
a „Nincsen apám” versemért,
a hont
kivont

szablyával óvta ellenem.
Ideidézi szellemem
hevét
s nevét:

„Ön, amíg szóból értek én,
nem lesz tanár e féltekén” -
gagyog
s ragyog.

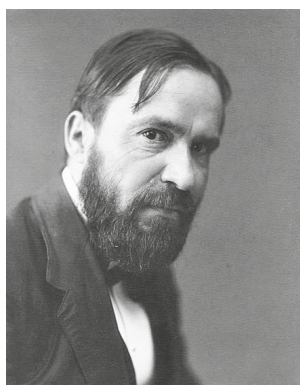
Ha örül Horger Antal úr,
hogy költőnk nem nyelvtant tanul,
sekély
e kéj -

Én egész népemet fogom
nem középiskolás fokon
taní-
tani!

(1937. április 11.)

Arnóti András:

Juhász Gyula és József Attila barátságáról

József Attila 1920 szeptembere óta volt a makói gimnázium tanulója. Egyik tanára, Galamb Ödön hívta fel Espersit János, az ismert irodalom- és művészetpártoló ügyvéd figyelmét a tizenhét éves diákköltőre. Espersitet mély barátság fűzte a neves szegedi poétához, Juhász Gyulához, aki 1913-tól 1917-ig maga is a makói gimnázium tanára volt. 1922. február 25-én a Korona szállóban Kiss József-emlékestet rendeztek, melyen Juhász Gyula mondta az ünnepi emlékbeszédet. Az estet követő baráti találkozón mutatta be Espersit József Attilát Juhász Gyulának, aki azonban másnap visszautazott Szegedre, így a vágyott hosszabb beszélgetés egyelőre elmaradt.

1922 nyarán József Attila Kiszomboron házitánítóskodott. Itt írta augusztus 14-én Szeged alatt című versét, melyet – nem győzvéni kívárni a makói pártfogók közbenjárását – valószínűleg már másnap elküldött Juhász Gyulának. A szegedi költő válaszelevele igazi boldogsággal és diadalérzettel töltötte el az ifjú költőt. A levél saját kézírású másolatát mellékelte Etus nővérehez írt soraihoz: „Ti nem írtatok, és Magyarország élő költőinek legnagyobbikától – olvasd csak el! – kaptam levelet.” Augusztus 18-án kelt leveléhez újabb verset mellékelte.

A választ meg sem várva begyalogolt Szegedre az Ipar utcába Juhász Gyulához. Ő vitte el a diákköltőt a Színház és Társaság Deák Ferenc utcai szerkesztőségébe Úr Györgyhöz. Juhász Gyula mutatta be József Attilát Koroknay Józsefnek is, akinek kis könyvnyomtató műhelye állt a Templom téren; ma az Apáthy-kollégium áll azon a helyen. A nyomdász szerény fölszerelésével vidéki viszonylatban páratlan kiadói tevékenységet fejtett ki: 1922 és 1930 között 24 könyvet és 7 időszak kiadványt adott ki; hamarosan József Attilának is számos verse jelent meg itt.

Ekkor, 1922-ben jelent meg József Attila első, nyomtatásban, 17 évesen PIKI álnéven írt verse a Makói Újság Dongó c. mellékletében.

Kritika

lapunk 36-ik számáról.

Földeák, 1922. szeptember 17.

Kedves Szerkesztő Ur!

Engedje meg, hogy ne beszéljek arról, mennyire sikerült b. lapjuk vasárnapi száma, mert minduntalan a földéaki öreg footballistákról írott bűncselekmény jut eszembe s néminemű vágyat érzek ama bűn elkövetőjének megmondani, hogy tartózkodjék hasonló szörnyek világrahozatalától. Ha legközelebb hasonló fájda!mai lennének, menjen gyorsan orvoshoz, de semmiesetre a Dongóhoz, mert igaz ugyan, hogy hasonló deliktumokra nincs még kádencia a büntetőtörvénykönyvben, de lesz, ha így folytatja, mert ha ő kéknék látta a csillagot, mikor azt a kicsodát írta, én meg zöldnek láttam nemcsak a csillagokat, hanem az egész világot, benne őt is, mikor veszemre elolvastam. (Csak tudnám, ki követte el, pedig falumbeli a rosszcselekedetű.)

Hanem Kedves Szerkesztő Ur, van ám annak a Tisztelt Kritikus Urnak valami igazá is, mikor azt írja, hogy nem igen foglalkozik a Dongó a helyi közélettel. Szerény véleményem szerint igenis kellene azal is foglalkozni, természetesen anélkül, hogy a közélet szereplőit akár becsületükben, akár egyéni érzékenységükben meg bántaná. Figyeje el Kedves Szerkesztő Ur, a Dongónak a vérkeringése is sokkal élénkebb lenne, de meg a nőmös város és a vármegye közéletére is mindenesetre jó hatással lenne. Nem kell azért revolverrel járni, nincs annak semmi értelme. Nem gondolok én valami méregbe mártott pennát, sem valami durva személyes támadást, hanem valami olyan ártatlan derűs szatírárt, amelyiken még az is jóízűen mosogyna, akihez adresszá!va van. Öszinte üdvözléttel: —

A Dongó 36-ik számában „Hogyan kelne a Dongót szerkeszteni?“ cím alatt megjelent közlemény írójának, a revolverezést kivéve, igazat adok. Nem szabad egy máskülöben jól szerkesztett élclapnak szemé!hunyni olyan kilengések felett, melyeket néha! való Hazafi Veray János is „megrovási kalland“ elnevezéssel esetről-esetre

kinótázott. A vasárnapi számban megjelent közlemények között „Az Uri-utcán“ című vers a legjobb, legsikerültebb humor. *Gimnáziumi tanár.*

Tisztelt Szerkesztő Ur! Földeákról, az ottani footballistákról írt vers nem érdemelte meg a nyomdafestéket. Az ilyen fércmunkák papirkosárba valók. „Az Uri-utcán“ és „Klárrikához“ c. versek kitűnően sikerült dolgozatok. *Egy tisztviselő.*

A NŐI SZIV

A női sziv tömeglakás
Tömeglakás, mi lenne más.
Elfér benne a sok bolond,
Aki nőért könnyet is ont.

Emezt ide, amazt oda
Kamráit cellákra osztja.
Ez kima adt! — a patvarba,
Nosza gyorsan a pitvarba!

S nekem ó jaj szegény fejem!
Hol is lészen az én helyem?
Tele kamra, tele pince,
Számomra hely vajon nincs-e?

A hölgy felel s halkán nevet,
Halkan nevet s mond egy nevet.
— Kérem uram helyet akar?
Ad majd a lakáshivatal!
PIKI.

Gonosz vő.

— Nevem Péteri, — kezdé az idegen,
Pálfi ur udvarába lépve.

— A kutya miatt tetszett jönni ugye?
— Igen uram; az ördöngös bestia anyósomat háromszor megharapta.

— Csakugyan? Nos, mielőtt pörre kerülne a dolog...

— Pörre? Én azért jöttem, hogy nem volna-e hajlandó azt a kutyát nekem eladni?

Egy kis hiány.

— Oh, kisasszony, én imádom magát!
— Csak az a baj, hogy maga mindig a mamám nélkül akarja végezni ezt az — ájtatosságot!

És még ebben az évben, néhány hónappal a Makói Újság-ban megjelent verse után írja:

JUHÁSZ GYULÁHOZ

Bátyám, ki bortól mámoros éneket
Zengsz húrodon, Te, nézd a magyar hazát,
Csitítsd el Anna-kérő szíved
S öntsd az erőd a reménytelenbe.
Hangod legyen az őszi vihar sötét
Zúgása, melyben tompa a jajgatás,
De a harangszó messze hangzik
S tornya fehérlik az éjszakában,
Ha sújt a villám s retten a gyöngye szív.
És ösztökéld a tétova honfiút:
Üzend, hogy nincsen Isten, Ember,
Csak magyarok letiport hazája.
És hogyha kell, ó, csak könnyörögj nekik,
Hogy dolgozó nép karja erős marad
És vagdald föl meleg nagy szíved
S oszd ki közöttük az éheseknek.
Csak így lehet célt érni magyarral el,
Szidd, kérj, dörögj és hozd a reményt nekünk,
Mert hogyha nem remél a költő,
Más ki remélne az új hazában.

1937. április 5-én pedig ezt írja:

MEGHALT JUHÁSZ GYULA

Szól a telefon, fáj a hír,
hogy megölted magad, barátom,
hogy konokul fekszel az ágyon.
A bolondok között se bírt

szíved a sorssal. Sehol írt
nem leltél arra, hogy ne fájjon
a képzelt kín e földi tájon,
mely békén nyitja, lám, a sírt.

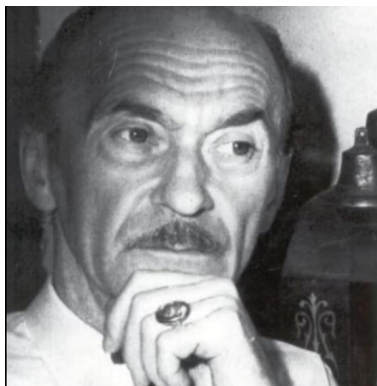
Mit mondjak most? Hogy ég veled?
Hogy rég megölt a képzelet?
Még nő szép szakállad s hajad.

Fölmondjuk sok szép versedet.
Mosdatnak most. Anyád sirat
s társadtól jön egy sírirat.

Áprilisban születtek

Jékely Zoltán

1913. április 24 - 1982. március 20.

Megperzselt angyalok

Biz engem a tündék
jól elkapattak!
(Heine: Erdei magány)

Vállamra gyakran települtek
megperzselt szárnyú angyalok;
nem hordtam őket én gyalog,
Cythére csolnakába vígan ültek.

A szép szigetkén elidőztünk,
volt ott elég muzsika, tánc,
koszorúfűzés, rózsalánc,
és mennyit hancúroztunk, kergetőztünk!

Tűz mellett, mely úgy sose perzselt,
idézték azt a nagy tüzet,
mely falta testük-lelküket;
megannyi észbontó szerelmet...

De tudtam minden panaszukból:
azok voltak a szép idők!
Közben a szárnyuk is kinőtt,
s vihogva elrepültek újból.

Áprilisban születtek

Victor Vasarely

1906 április 9 - 1997. március 15.

Lehel Endre:

Victor Vasarely / Vásárhelyi Győző

Victor Vasarely 1906-ban született Pécsen és Budapesten nőtt fel.

A magyar művészet egyik legjelentősebb irányzatának, az op-artnak megalkotója és legkiemelkedőbb kulcsfigurája, de a szobrászatban is jeleskedett.

Ahhoz hogy megismerjük Vasarelyt, ismernünk kell az op-art stílust.

Az op-art, azaz optikai művészet alapkonceptiója, hogy a geometriai formák optikai hatásokkal a mozgás és vibrálás érzetét keltsék. Valamely rideg matematikai formák izgalmas játékával, a retina által észlelt ingerek optikai csalásával kelt izgalmat bennünk az alkotó.

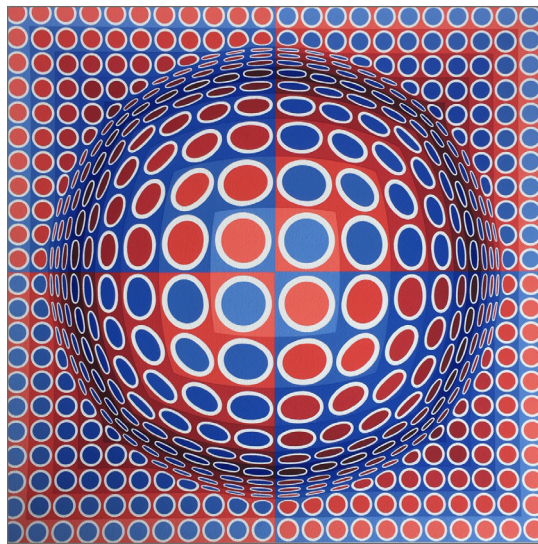
Vasarely az 1920-as évek elején Podolini-Volkman Artúr Szabad Képzőművészeti Rajz- és Festőiskolájában tanult számos hasznos dolgot, mint a festék előállítás, vászonalapozás és nem elhanyagolandó, hogy esténként az akt rajzolás művészetének is hódolt.

Victor Vasarely középiskola után számos gyárban dolgozott, ahol plakátok készítésével kezdte ízlelgetni a művészetet, az alkotás folyamatát.

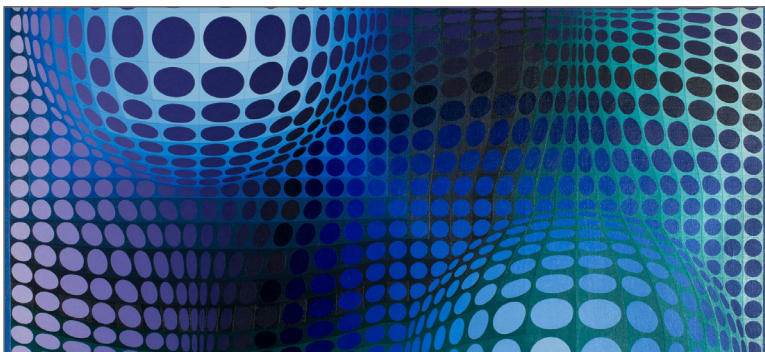
1928-ban került a budapesti Műhely Akadémiára, ahol megismerkedett a Bauhaus eszmevilággal.

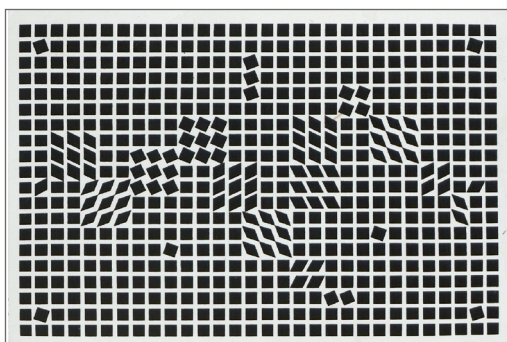
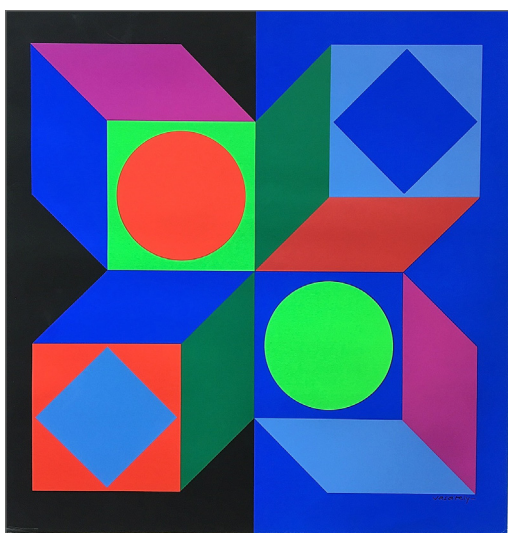
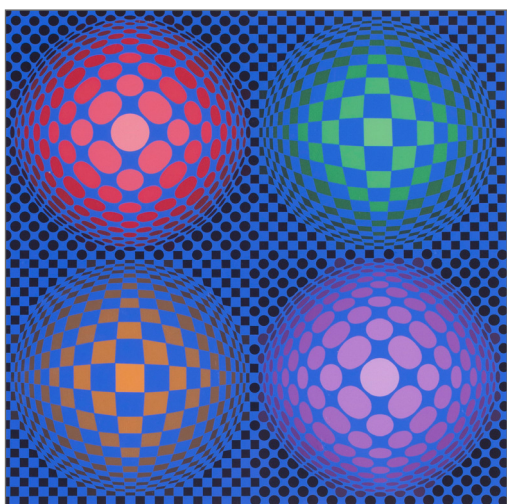
A Bauhaus eszméje a művészet és ipar közötti szakadékot kívánta áthidalni. Miután Magyarországon nem igazán talált otthonára ez a szemlélet, Franciaországba emigrált és Párizsban reklámgrafikai munkákkal foglalkozott.

1948-ban hosszabb időt töltött Gordes-ban, ahol a középkori város geometrikus szerkezete, a táj és az ember teremtette művek szilárd harmóniája ragadta meg képzeletét. Ezt a látványélményt adta vissza Kristály-korszakában. 1951-ben kezdődő alkotói periódusát Denfer-korszaknak nevezte az egyik párizsi metróállomásról. Az elhasználódott falak vakolatán, festésén felfedezett vonalhálók inspirálták az első, igazán kinetikus-optikai jellegű formakapcsolatok kialakításában.

De 1953-ban már ezt írta: *”Társadalmi művészetről álmodom. Feltételezem, hogy az ember a képzőművészet iránt ugyanolyan mély vágyakozást érez, mint a ritmus és a zene iránt. Természetéből adódóan vágyik az érzéletes örömekre, és – hiszem – ismét megvan minden lehetőség, hogy ezt a vágyát ki is elégítsük. Embersereg, néptömegek, élőlények sokasága! – íme, az új dimenzió. És itt a határtalan tér és a valódi struktúrák. A művészet a közösség plasztikai arculata.”* Mit takarhat ez a mondat? Vasarely alapelve volt a művészet eljuttatása mindenki számára és szerette volna, ha a művészetben megjelenik az egyediség, egyéniség szemlélete. Ne kiváltság legyen a művészetet élvezni, legyen a művészet mindenkié!

Szerette volna, ha a művészet mindenkit utolér, a „közösséget”, a „néptömeget”.

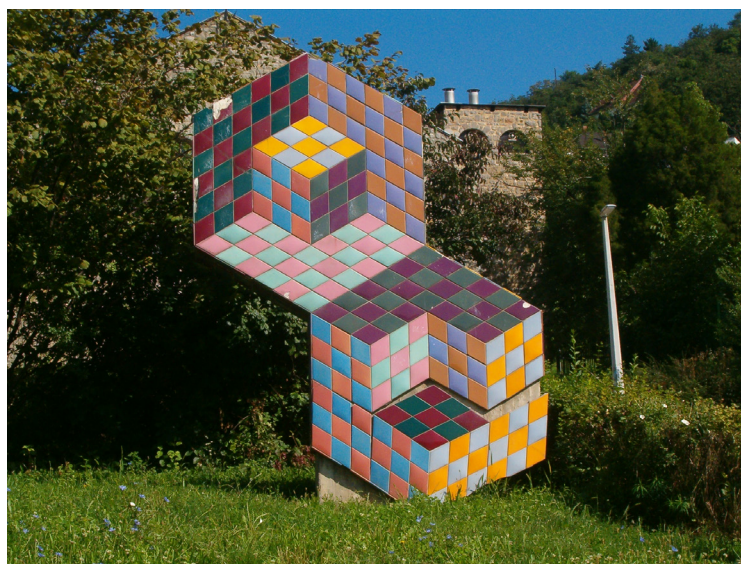
Életének nagy része és munkássága java az op-art stílusról szól, arról hogy az embereket hogyan lehet kimozdítani a megszokott kis komfortzónájukból a mozgalmas képek keltette kellemes feszültséggel, melyek új gondolatok felé terelik befogadjukat, elé tárva ezzel egy egyedibb világnézetet. Szerette volna életre kelteni a hétköznapi dolgokat, mindezt a színek és formák játékával, így mélyedt el az op-art varázslatos világában.

A magyar művészet egyetemes története felől nézve a nagyobb áttörést az 1961-es, Kassák Lajossal közösen rendezett kiállítása jelentette, melynek alkalmából jelentette meg a Denise René Galéria a Kassák/Vasarely-albumot. Ebben a sokszorosított grafikai műveket bemutató albumban a klasszikus avantgárd kelet-európai közelmúltjának eszméi kapcsolódtak össze a modern Nyugat struktúraelvű és új illuzionizmus felé átalakuló vizuális művészeti törekvéseivel.

1970. június 5-én megnyitotta az első Didaktikai Múzeumát több mint 500 munkával a dél-franciaországi Gordes kastélyában. 1976-ban szülővárosában, Pécsen hozott létre egy saját múzeumot a kinetikus művészet és op-art alkotóinak munkáiból, köztük felesége – az ugyancsak grafikai tervező – Spinner Klára munkáiból. 1987-ben megnyílik az óbudai Zichy-kastély déli szárnyában a művész 411 művet számláló, illetve egy könyvtárat is tartalmazó Vasarely Múzeum.

1997-ben hunyt el Franciaországban.

Forrás: Wikipedia

Rendben lévőnek látszó világ...

Tavasza van, de akkor karácsony jött éppen, megint egy karácsony. Várva várt ünnep. A háromajtós szekrényben a ruhák mögött, már hetek óta ott lapult a felhúzó vonat, már titokban ki is próbáltam, mikor Anyám és Apám munkában voltak. A többi ajándékot is kerestem és csalódottan állapítottam meg, hogy nincsenek sehol, vagy nem találok őket, gondoltam. (Kis remény.) A fát már rég megvette Apám, hazacipelte a Klauzál téri piacról, mert akkoriban épp nem volt kocsink. Felcipelte a három és félméteres fát a harmadikra, odakötötte a hátsólépcső korlátjához, és azt remélte, nem látom meg. Megláttam. A redőket is megláttam Anyám homlokán, mikor a nagy fonott kosarat átvette a postástól, aki lihegve hozta fel százegynéhány lépcsőn a legfelső emeletre, a Paulay Ede utca 13-ban. Egy zsákdarab volt a kosár tetejére varrva, madzaggal, körbe-körbe, Nagyanyám nagy öltéseivel. Egy fehér lepedődarab a tetején, kisebb öltésekkel odaerősítve, rajta tintaceruzával írva a cím és a feladó: Mikó József, Gamás, Szentmihálytelep 13., irányítószám még nem volt akkoriban. Anyám aggódásának oka saját maga volt, hogy Ő még nem adta fel a saját csomagját a szüleinek. Nem adta fel Nagyanyámnak a hatalmas fekete Berliner kendőt, amit Gabi nénitől vett, nyugati csomagból, Nagyapámnak a csizmaviaszt és a vastag kesztyűt. Most, hogy átvette a csomagot a postástól és tisztességes borralót adott, most csak ült ott a konyhában a hokedlin, ölébe ejtett kezekkel, nézett maga elé, valahova a konyha tarka kövezete alá a semmibe. A csomagban alma volt, hébérkörte külön nekem, mert azt csak én szerettem a családban, krumpli, hagyma, és egy külön kis fehér zsákban az ajándékaink. Anyámnak egy selyemkendő, olyan törökös mintával, Apámnak öt pár zokni, nekem egy piros tűzoltóautó. Anyám, miután mindezt kirakta a konyhaasztalra, aztán az élelmiszert a spájzba, az ajándékokat a háromajtós szekrénybe, a ruhák mögé, a vasút nagy fehér dobozára, nekilátott, hogy vacsorát főzzön, mikorra Apám hazaér. Apám a Ferencvárosi Malomban dolgozott akkortájt, három műszakban. Egyik héten stollwerk cukorkát kapott „védőételnek”, ahogyan nevezték, a másik héten tejet, a harmadikon, az éjszakás héten nektársört. Nekem minden harmadik hetem volt a jó hetem. Volt egy levesestál a konyhakredencen, egy nagy Herendi porcelántál, a fedele is megvolt akkor még, csak évekkel később vágta Apámhoz Anyám, de elvétette, és a kék virágmintás fedél a földön landolt, ezer darabra esve szét, ahogyan a házasságuk Apámmal, már réges-régen, talán már a legelején. De most még meg volt ez a fedél, amit felemelve kivettem egy zacskó karamelles cukorkát, a zsebembe tettem, és indultam az iskolába. Közben már előre örültem annak, hogy megkínálhatom a barátaimat, a Gajdos Rudit, a Fazekas Zolit és a Papp Tibit. Néha a Mészárosot vagy az Esztergárt, esetleg a Régnert. Az ő apukájuk nem kapott védőételt. Nem is haltak meg ezek az apukák a szilikózis következményeként tüdő- és szívbajokban. Vagy az is lehet, hogy pont ezekben haltak meg, ki tudja ezt ma már, de akkor még senki nem tudhatta. Még én sem tudtam, hogy Németországban eszem a disszidensek keserűes kenyereit, mikor Apám majd nem ébred fel többet a kómából a Budakeszi Szanatóriumban.

Akkor ott, a karácsonyt várva, még rendben volt a világ, az én világom legalábbis rendben lévőnek látszott. – Én egy Moszin-Nagant puskának örülhettem gyerekkoromban – mondja Hem. Apám úgy gondolta, egy tízéves gyerek már kipróbálhat egy ilyen komoly fegyvert. A cári hadsereg legendás puskája is ez volt, Apám szerint, aztán később gyártották nálunk is, Amerikában, a New England Westinghouse és a Remington cégek, mert az első világháborúban kevés volt az európai kapacitás. '56-ban nálatok is használták. Őt hegyes acéltöltény fért a tárba. Jó puska volt. Az életrajzíróim megfedkeztek róla – emlékezik mosolyogva Hem. Aztán beszélgetünk még fegyverekről, meg persze a céllövő tudományunkról is megint. Jó napnak nézünk elébe. De nem. Mert kíméletlenül jelzett a telefonom: új üzenet érkezett. Bár ne érkezett volna. Fruzsi írt. A Dinnyés. Hogy meghalt. Vagy is, hogy elment, hogy nincs már köztünk, csak a lelke. Hogy nem lehet már Vele találkozni többet itt a földi életünkben. Drága Jóska, Édes Úr, hát elmentél. Nem csaptad be az ajtót, csendben mentél el, amit csak remélni tud az ember, csendben és békével. Talán. 2018. október 18-án énekeltél egy kiállításmegnyitón. Emlékszel? Előtte egy héttel Kalocsára mentünk, Bubu szervezésében, az Ő kisbuszával, neve is volt: Rozi, Te, Bubu, Győrffy és G.H. meg én, így öten, a régi időkbe mentünk vissza az utazás során. A Könyvtárban egy est, a „tiszteletünkre”, vagyis a Kalocsaiak tiszteletére inkább, tölünk. G.H. és én felolvastunk, Győrffy hosszasan mesélt, Bubu szerényen mondott valamit, Te énekeltél. Előttünk a „régii Lányok”, és vagy ötven ember. Aztán a vacsora, valami kis étterem galériáján, és a beszélgetés ott, Katával és a Kákonyi Lányokkal, meg a vendéglátónkkal, a nevét már nem is tudom. Utána folytatás a kollégiumban, ahol a szállásunk volt, és csak mi öten voltunk a hatalmas épületben, és csak beszéltünk, csak beszéltünk sokat. Régi idők, nosztalgia nélkül, csak az emlékek felidézése, csak valami jó, melegítő érzés, úgy együtt. Te arról beszéltél, nem érzed, hogy a helyeden lennél. Nem volt ebben semmi több, csak az hogy Benned még van valami, ami jobba tehetné a világot, egy kicsit legalább. Ott voltak a terveid, soroltad a leendő adventi énekeid. Beszéltünk erről-arról, mint jó cimborák. Ahogyan régen, a hetvenes évek végén, mikor összefutottunk a Szív utca és az Aradi sarkán a kocsmá előtt, és meghívtál, mert éppen születésnapod volt. Cseresznye és egy sör. Ezt ittuk akkor. Aztán egy hónap múlva futottunk össze a Blahán. Igyunk valamit, mondtad, és ittunk, mert születésnapod volt éppen akkor is. Minden nap születésnapod volt akkoriban. Aztán hosszú-hosszú évek teltek el, hogy nem láttuk egymást. Én hallgattam néha a dalaid, főleg a Suzanne-t, és a Himnusz-tördéket, mert az volt az alap. Aztán jött ez a Kalocsádolog. A Bubu szervezte pacal-ebéd (csak én ettem szégyenszemre csirkemellet). Aztán a Szelidi-tó, ahova másnap ki is mentünk. És néztük a szemerkélő esőben a vizet. A koncertek helye. Az ifjúsági táboré. A mi helyünk. Aztán hazafelé az úton jöttek elő a sztorik, jöttek a történetek újra, kollégáidról, ha kollégák voltak valóban, magunkról is, de főképpen a közös napokról, ott Kalocsán, a békeidőkben. És ma Fruzsi lányom küldi a hírt, aztán Bubu hív. Hogy tényleg, ez igaz? Jó lenne, ha nem lenne az. Jó lenne Kalocsára menni megint, ott beszélgetni, inni pálinkákat és söröket, meg borokat, barangolni a városban, rácsodálkozni Schöffertornyára. És legfőképpen rácsodál-

kozni újra magunkra. Azt mondtad, nem vagy a helyeden. Azt mondom Jóska, ott vagy. A Te helyed itt van a szívünkben. Itt is marad. Bérelt helyed van benne, a szívben, két szívbillentyű között. Oda van írva a neved a szívünk falára: Dinnyés József, daltulajdonos. Ezt írom le most a facen, és Imre kisvártatva írja válaszul: „Valóban... nem volt a helyén. Ő autonóm volt. Az olyan számára nincs kijelölt hely. R.I.P.” és igaza van az Imrének... Bánat van most, bánat, bánat, mint egy Dresch zenében. Belebújik az ember az emlékeibe ilyenkor, mint egy régi ruhába, levedlett kígyóbőrbe, valami elhajított korábbi „énbe”. Az elmulasztott pillanatok jutnak eszembe, azok a kihagyott percek, ott Kalocsán, meg persze a későbbiek is. Amikor. Dinnyés... basszus Jóska, basszus csak megint.

De térjünk magunkhoz. Ezt mondja Hem is éppen. Hát magunkhoz térünk, ki más-hoz térhetnének ilyenkor, ha a fájdalom belehasít a szívbe, mint magunkhoz, akik vagyunk. Ott hagytam el, hogy a világ, rendben lévőnek látszott akkor, ott, abban a karácsonyváró időben. Anyám megfőzte a vacsorát, a töltöttpaprikát, amit Apám majd három napig melegítve eszik azután. A paprikák sárga bőre, a paradicsomos lé téglaszíne, a töltelékből kikandikáló rizsszemek, a konyha melege. Aztán hazaért Apám. Kezet mosott, megölelt, megpuszilt. Anyám is kapott puszit, akkor éppen jó volt a hangulat odahaza. Apám kenyeret szelt, a konyhaasztalhoz ültünk, a világoszöld viaszosvászon abroszon megcsillant a hatvanwattos villanykörte fénye. Anyám és Apám fontos dolgokról beszélgettek, én csak úgy voltam magamban. Ettünk. – Na látod, ez az. Ezek a régi napok, ahogyan feljönnek benned. Ez a Dinnyés dolog is, mintha a barátod lett volna, pedig csak jó ismerős volt, az életed egy darabjában szereplő, egy-egy dalával pont főszereplő is talán. A hangsúlyokat, hogy hova teszi az ember. Hova tesz ki egy vesszőt, egy pontot, egy idézőjelet. Hogyan keretezi be a múlt napokat, milyen világosan beszél róluk. Ez akkor, amikor megtörténik, mikor az idő még jelen és nem múlt, még nem tudható. Csak később lesz jelentősége, leírva jut szerephez egy-egy pillanat. Akkor lesz kimondva, ami korábban bennrekedt. Ez van most veled. És ez szar ügy, kedves barátom, roppant szar ügy. Mert nehéz. Mert hallatlanul bonyolult. Mert belemenni ebbe a kis privátpokolba, ez egyáltalán nem egyszerű. Mert nem látható előre a vége. Hogy mi lesz. Ezt ne feledd. Hogy egyszer majd vége lesz, nem látható most ez a vég, de lesz. És akkor ott állsz majd, egy borotválkozótükör előtt, és mögötted a falhoz támasztva ott lesz a Moszin-Nagant, vagy valami más, talán csak egy kés, vagy egy darab fa, egy nyitott ajtó kerete, mindegy is ez, de ott lesz a választásod lehetősége, hogy mész-e tovább, beljebb, vagy befejezed – mondja Hem. – Megyek – mondom Hemnek – Persze hogy megyek. Mert menni: kell. – Mindennek van egy vége, csak a kolbásznak van kettő – éneklük a németek a kertben. Kimegyek hozzájuk, koccintunk, a söröskorsók tompán ütődnek egymáshoz, aztán isszuk a sört, a hab ottragad az orrunk alatt, a bajuszunkon, és énekelünk tovább, mert sörfesz van, privátim itt a kertben, Voli felpróbál egy muris kalapot, Bandika is forgatja nézi, aztán feldobja a templom tornyáig egészen, hatalmas durranás, Hem áll a konyhaajtóban, kezében a Moszin-Nagant, a kalapon ott a lyuk, ahogyan vitorlázva a szélben lassan hull lefelé, ott van a lyuk pont a közepén, és csak nézzük, ahogyan átsüt rajta a nap.

„Gyerekként belejavítottam édesapám festményébe ”

Festészet, mozi, zene, tánc, kezdetben némafilm, majd film. Ha csak néhány szóban kellene összefoglalni riportalanyunk gyermekkorát és későbbi életét, akkor ezek lennének a kulcsszavak, melyek meghatározták a nagyszülők, a szülők és a testvérek életét is. Persze az üres szavak semmit nem érnének mögöttes tartalom és érzelmek nélkül. Az 1948-ban, mozik árnyékában született művész életében kicsi kora óta ugyanúgy helyet kapott a vidámság, az önfeledt öröm, mint a mérhetetlen szomorúság. A tősgyökeres szigetszentmiklói festőművésszel, Nádasy Andrással beszélgettünk.

– A nagypapád egy némafilmes mozit üzemeltetett a múlt század húszas éveiben, édesapád festett, édesanyád szervezte a kulturális életet, két bátyád szintén művészi pályát futott. Mondhatjuk, beleszülettél a művészetbe. Milyen volt egy ilyen, művészeti vénákkal rendelkező családban gyerekeknek lenni?

– A gyerekkorom meghatározója volt a mozi, a mozi mögött lévő házunk és a család, ami biztonságérzetet adott a viharos időkben. Számomra itt kezdődött minden. Gyerekként sok időt töltöttem apám festményei között, aki különös technikájával, egyéni színvilágával zseniális módon tudta a múlt korának hangulatát megjeleníteni naturál, vagy konstruktív stílusú képeiben. Hüen tudta visszaidézni az akkori Szigetszentmiklós hangulatát. Szerettem a műtermében lenni, nézegetni a képeit és magamba szívni az ott keringő különleges olajfestékek illatát.

– **Te mikor vettél először ecsetet a kezvedbe?**

– Már 5-10 évesen fogtam apám ecseteit és imitáltam a vászon előtt a festést. Egyszer aztán, amikor apám kiment a szobából, belefestettem az állványon lévő félig kész portré szeméibe, úgy, ahogy én, mint gyerek, elképzeltem azokat. Kis kritikusként próbáltam a műben részt venni *(nevet, miközben rejtett könnyek jelennek meg a szemei sarkában – a szerk.)*. Mikor visszajött, vártam a hatást, hogy mit fog szólni. De ő csak nézett rám és az általam festett halszemekre: – Te így gondold? – kérdezte. Nem volt mérges, de pár ecsetvonással átfestette őket. Azóta is nagy hatással vannak rám az emberi szemek, melyek képeimben is rendre megjelennek. Különös, amikor a kép visszanéz rám.

– **Milyen volt a kapcsolatod a szüleiddel?**

– Csodálatos, ahogyan a két bátyámmal is. Bár viták egy művészcsaládban mindig is voltak, de azok a szeretet nyomán rendre elsimultak. Lajos bátyám táncos lett, a Honvéd Művészegyüttes oszlopos tagja volt. Tánciskolát alapított, és legalább száz kisebb-nagyobb gyerek járt hozzá nagy kedvvel a különleges humorral megtöltött óráira. Ő már sajnos nincs köztünk. Másik bátyám János, aki 1956-ban kivándorolt Németországba. Most Hannoverben él. Elismert képzőművész, korábban tanított is.

– **Te hogyan váltál művésszé?**

– Mindig is művészi pályára készültem, de mivel nem voltam jó tanuló, kisebb-nagyobb kitérőkkel indult a pályafutásom. Először ipari tanulóknak mentem, majd technikumot végeztem. Az a körülmény, hogy édesapám mellett, az ő művészetén nevelkedtem, mindig lendületet adott az életem során. Dolgoztam, munka mellett tanultam, közben tapasztalatokat gyűjtöttem és inspirálódtam a nagyvilágban. A Dési Huber István képzőművészeti szabadiskolán folytattam tanulmányokat. Művészeti iskoláim mellett, hogy megéljek, alkalmazott grafikusként kezdtem dolgozni. Reklám prospektusoktól emblémák, logók tervezésig mindent vállaltam. Többek között Szigetszentmiklós címerét is én terveztem és kiviteleztem. Mint fiatal képzőművész adottságaimat kihasználva sikeres önálló és csoportos kiállításokon vettem részt.

– **Mi volt az első meghatározó emléked a festéssel kapcsolatban?**

– Áttörést az 1990-es év hozott. Környezetvédelmi akcióként többedmagunkkal kitakarítottuk a Csepeli utat és fákat ültettünk. Ehhez kapcsolódva egy nagyszabású „Környezetünk védelmében” című, önálló képzőművészeti kiállítást rendeztem képeimből az újonnan felépült, „Sárgaháznak” nevezett, Szigetszentmiklói Városi Könyvtár és Közösségi Ház aulájában. A kiállításnak nagyon nagy sikere volt, film is készült róla, ami látható volt a televízió M1 csatornáján. Ennek nyomán, munkám elismeréseként, meghívást kaptam az Egyesült Államokba.

A rendszerváltás nagy hatást gyakorolt művészetemre. Mint lokálpatrióta, aktívan részt vállaltam a közösségi életben. Apám emlékére, fiatal miklósi képzőművészeket összefogva, megalakítottam az INSULA Egyesületet. Ebben az időben kapta vissza család a régi mozink működtetését. Így hát létrehoztam a Miklósi Kultúra és Művészet Alapítványt, azzal a céllal, hogy támogassam a mozi felújítását, hogy ezzel a térség egyetlen tradicionális mozijaként hely adjunk különböző kulturális, művészeti, kreatív szellemi műhelyek és közösségek munkájához.

– **Hosszú évek óta üzemelteted Szigetszentmiklóson a mozit. Honnan ered a film szeretete?**

– Valamikor, még az 1918-as években, anyai nagyapám, Kerekes Lajos ho-

Aztán jött a világháború. A mozi akkor sem zárt be, de a frontok változásával teljesen megváltozott vetítési rend. Először a németeknek játszottak propaganda filmeket, majd az oroszoknak kellett vetíteni. Az oroszok különösen sokáig voltak itt, mivel kórházat létesítettek a moziban a sebesült frontkatonák számára. A háború során lebombázták a község református templomát, így egy időre a mozi adott helyet a református gyülekezetnek is, ezért fel is lett szentelve a filmszínház. Groteszk helyzet lehetett, amikor az istentisztelet végén félretették a kegytárgyakat, majd a hívek helyére bevonult a mozi közönsége, és következett a filmvetítés.

– **Az öröm azonban nem tartott sokáig. Az államosítás során a kommunista újhatalom a szüleidtől is elvette a mozit.**

– A háború után nagyon szegények voltunk. A mozi miatt a család kuláklistára került. Édesanyám elment pénztárosnak a népboltba, de vállalt úszómesterséget is a miklósi, Duna-parti strandon. Apám diplomáját sem fogadták el, így segédmunkás lett a Csepel Autógyárban. Itt megtanult hegeszteni. Nagyon jó hegesztő lett, az országos sztahanovista versenyen második helyezést ért el. *(A sztahanovista munkaverseny az ötvenes évek szovjet mintára szervezett mozgalma, hősei a sztahanovisták voltak – a szerk.)* Miután megtudták, hogy a családnak mozija volt, kirúgták a munkahelyéről. Amikor hazajött, leült a kályha mellé. Még most is emlékszem az arcára. Összeroskadva nézett maga elé, mint a főalak Munkácsy „Siralomház” című festményén. Ezek után még sokáig nagy szegénységben éltünk. Emlékszem, édesanyámmal a lakihegyi almáskertbe jártunk felszedni a lehullott almákat, hogy legyen mit enni: nagyon finom kompótot készített belőle nekünk. Mi, gyerekként, nem nagyon éreztük át még a szegénység súlyát. Akkor értettük meg a helyzet komolyságát, amikor el akartak zavarni bennünket az otthonunkból. Édesanyám bátor kiállásának köszönhetjük, hogy végül mégis maradhattunk a saját házunkban, de lakbért kellett fizetnünk, mert a lakás a mozival egybe volt építve.

Később anyámat felkérték, hogy éléssze fel a kulturális életet Szigetszentmiklóson. Akkoriban egyetlen alkalmas helyszín létezett Miklóson, a mozi, amit tőlünk vettek el. Édesanyám mégis segített és elkezdett szervezkedni. Fergeteseges bálokat rendezett, ahol még a cigánylány is a zongora tetején táncolt! Táncsoportot, színjátszó csoportot hozott létre, énekkart verbuvált. Már nagyobbacska gyerek voltam, amikor Tóth Ede színművét a „Falu rosszát” rendezte meg, csupa szigetszentmiklósi szerep-

Táncsoport

A Falu rossza szereplői anyámmal

Szüleim a mozi előtt

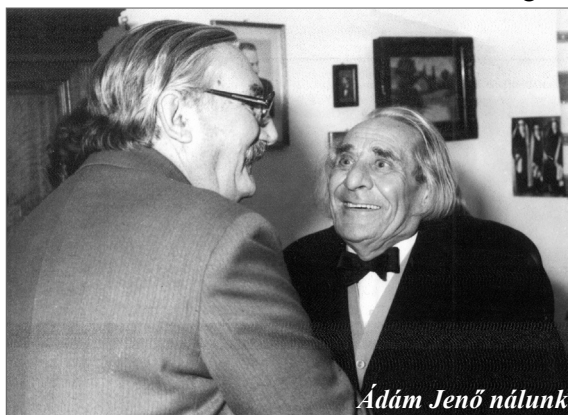
lésével. Még Lajos bátyám is játszott benne. Édesapám a díszletet tervezte és készítette. Így dolgozott össze a család. A darabot az akkori Kántor kocsmában adták elő, s mivel székek még nem voltak, a nézőközönség állva nézte végig az előadást. A szüleim nem hagyták magukat megtörni, hiába bánt velük rosszul a rendszer. Felülemelkedtek a sérelmeken. A kultúra és a művészet lett életük egyik meghatározója.

Mindezekon felül, az 1956-os események, az árvíz, a földrengés és a forradalom, s utána a megtorlás időszaka arra készítette édesanyámat, hogy meg-

alakítsa Szigetszentmiklóson a Vöröskeresztet. Amerikából érkező vöröskeresztes csomagokat osztottak a meggyötört, elszegényedett lakosság körében. Kevesen tudják, hogy ezeket a csomagokat Elvis Presley gyűjtésének köszönhetjük. Dalt is írt a magyarok forradalmához, „Béke a völgyben” címmel, amit csak nemrégiben tudunk meg egy magyar rendező gyűjtőmunkája nyomán. Jól emlékszem ezekre az időkre, a csomagban lévő csokoládéra, a felejthetetlenül finom vajra. Fontosnak tartottam mindezt elmondani, hogy azokban a nagyon nehéz években milyen módon álltak helyt és adtak életre szóló példát a szüleink.

Apám a megpróbáltatások ellenére tovább alkotott. Szeretett zene mellett festegetni.

Bekapcsolta a lemezjátszót és valami kellemes megnyugvással kezdett alkotni. Jó barátja volt Ádám Jenő bácsi, aki ha tehetett, mindig meglátogatott bennünket. Ilyenkor jóízűeket beszélgettek a zenéről, a festészetéről, sok humorral, nagyokat nevetve. Így volt ez akkor is, amikor festő barátja, Kocsis László jött hozzánk. Ő főiskolán is tanított. Nagy sakkpartikat játszottak a szobában,

Ádám Jenő nálunk

ahol vastagon terjengett a cigarettafüst, közben ment a nagy heccelődés, ugratás.

– Aztán újra visszakerült hozzátok a mozi. Ez mikor történt?

– A rendszerváltás idején szereztük vissza a mozit, apám utolsó kívánsága szerint. Sajnos, ő ezt már nem élhette meg. Édesanyám segédkezett abban, hogy működtetni tudjuk a filmszínházat. A Pest Megyei Moziüzemi Vállalat által teljesen leamortizált épület a város tulajdonába került. Reprivatizációra nem adott lehetőséget a

törvény, így a korábbi tulajdonunkat, amit az akkor letűnt rendszer elvett tőlünk és ingyen használta mintegy 40 évig, vissza kellett vásárolni. Először csak béreltük, mert nem volt pénzünk, hogy visszavegyük, de összefogva a testvéreimmel, közösen visszavásároltuk a mozinkat.

Soha nem gondoltam, hogy valaha is mozit fogok vezetni. Manapság ez egyre nehezebb feladat, fel kellene újítani, de nincs rá pénz. A fiam, Tamás – aki már a multimédiás korszakban született – segít az üzemeltetésben. Ő vetít és viszi a mozi gépészeti részét, intézi a reklámot. Szeretném, ha András unokaöcsém, aki táncművész, nagyszerű koreográfus és magas szinten tanítja a táncot több iskolában, rendezné a színházi előadásokat.

– **A járvány alatt is láthatóan aktív vagy. Jelenleg mivel foglalkozol?**

– Végül is a mozit és a munkásságomat csak elhivatottan lehet csinálni, mert így van értelme az egész életünknek. Muszáj annak lenni. Úgy érzem, kötelez a családi tradíció. Most a pandémia miatt a mozi ugyan nem üzemel, de így sem unatkozom. Festegetek és munkáimat rendezgetem. Elkezdtem írni a Nádasdy Filmszínház történetét és a családom viszontagságos életútját a kultúra és a művészet világában. Nem szeretném, ha elveszne az idő forгатagában ez a különös és nem mindennapi családtörténet.

– **Lassan szabadulunk a pandémia fogságából. Mik a további terveid?**

– Sajnos, nekem is elmaradt tavaly két kiállításom. Az egyik Csepelen, a másik Szigetszentmiklóson. A vírushelyzet miatt ezek meghíúsultak, de az elkövetkező művészeti szezonban készülök egy kiállításra Dunaharasztin, a Laffert Kúriában.

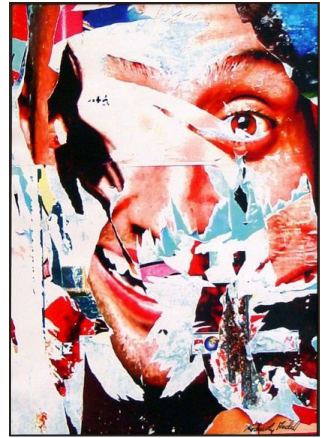
Nádasdy András: Szemszög

Nádasdy András: Cíános folyó

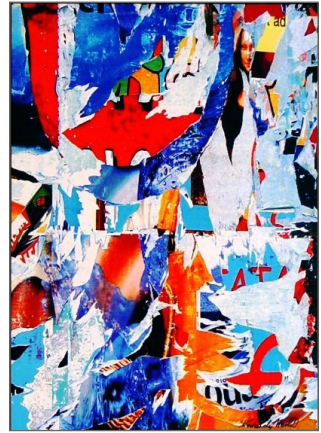
Nádasy János festménye

Nádasy András: Örület

Nádasy János: Kossuth L. utca

Nádasy András: Mona Lisa

Nádasy János: Ünnepe

Nádasy András: Vibráció

A KÚTTISZTÍTÓ

Viccelődve azt szoktam mondogatni, ha apámra terelődik a szó, hogy nem örököltém tőle semmi egyebet, kivéve egy leharcolt hegesztő-aparátot. Persze ez így nem teljesen igaz, mert kaptam tőle még mást is: a munka szeretetét. Vagy nem is a szeretetét, de megtanított dolgozni, az egyszer biztos.

Annak idején, alig bújtam ki a földből, a szüleim vettek egy amolyan nadrágszíjtelket anyám szülőfaluja mellett, a szőlőhegyen. Nem volt a hegyen se víz, se áramszolgáltatás. Csak néhány öreg présház sorjázott a dűlőút mentén, a völgyben pedig, a falu és a hegy között birkalegelő terpeszkedett egy öreg, eltömődött gémeskúttal. A kutat még a főhercegek idejében fúrhatták, sóskúti mészkőből épült az itatórésze, meg a négyzet alakú kútkáva, ahol még az itatóembernek is külön helye volt. És állt a kútágas is, egy hatalmas faoszlop, a tetején a gémmel. Csak az ellensúly meg a vödör hiányzott róla.

1978-at írtunk, az apám előbb csak egy szerszámossufnit húzott fel a telekre, aztán szőlőt telepített, meg gyümölcsfákat ültetett. A többi részbe ment a krumpli, csemegekukorica, és a zöldségfélék. Minden hétvégén oda jártunk, nekem a növéremmel be kellett állni kapálni, öntözni, mit mondjak, rühelltük mindketten. Persze sokszor elbóklásztunk, lementünk a falu túlfelén fekvő kastélykertbe, közben vadnyulakat kergettünk, felzavartuk a fácánokat, békát fogdostunk a patakban, meg persze fociztam a falubeli kölykökkel.

Eltelt két év, és apámék kitalálták, hogy építkezni fogunk. Valami kis hétvégi házat a telekre, és a fater már akkor arról ábrándozott, hogy nyugdíjas korában majd leköltözik ide az anyámmal, és élnek boldogan kettecskén. Ebből aztán semmi sem lett, de az egy másik történet.

Amint már említettem, se villany, se víz nem volt a hegyen. Öntözni is csak a sufnitetőről hordóba eresztett vízből tudtunk, de a betonozáshoz, malterkeveréshez mindez édeskevés volt. Az áram hiánya annyira nem izgatta az apámat, a betont, meg a maltert is kézzel kevertük, megtanultam egy életre, miként kell két-három embernek, csak lapáttal megkeverni néhány köbméter betont. A vasat kézfűrésszel vágta, egyedül a fűrőgép hiánya okozott neki problémát, de aztán beszerzett valami régi aggregátort, és attól kezdve arra sem volt gondja.

A vizet először a falu széléről hordta, egy amolyan kék közkútról, de lassúnak találta a dolgot. A maga fabrikálta utánfutón volt két műanyag hordó, abba töltötte át kannából a vizet. Közben hetekig szemezett a gémeskúttal, körbejárta, beszélt a juhással, aki évekkal azelőtt, amikor még nem dobálták tele szeméttel, itt itatta a birkákat.

No, az apám elhatározta, hogy ő ezt a kutat kitisztítja. Ez valami romantikus dolog lehetett nála, talán az ő alföldi tájaira emlékeztette, és bizonyítani akarta, hogy megmentheti az enyészettől.

Volt abban a kútban autógumi, rozsdás kerékpár, műanyag kanna, festékes doboz számszám, építési törmelék, sitt, talán még dög is akadt benne és még ki tudja, mi minden. Én nem nagyon segíthettem, nem engedte. Előbb csak térdig tűnt el az apám, aztán derékig, majd nyakig, végül már kötéllel a derekán ereszkedett le. A hegyre kijáró helyiek oda-odajöttek, csodálkozva nézték, mit talált ki ez a hétvégi paraszt már megint. A kitermelt szemetet utánfutóra rakta, abban már segítenem kellett. Nem sokkal messzebb, egy régi meszesgödörbe dobáltuk a szemetet, aztán a legvégén betemettük földdel. Fordultunk legalább tízszer. Én még kisgyerek voltam, nem sokat értettem ezekhez a dolgokhoz, de már akkor szöveget ütött a fejembe, hogy ez bizony nem valami szabályos dolog. Ezt abból szűrtem le, ahogy a szemét lerakása közben apám viselkedett. Kapkodva csinálta, körbe-körbe tekintgetett, káromkodott, siettetett, aztán gyorsan elszeleltünk attól a gödörtől. Csak akkor nyugodott meg, amikor már rálapátoltuk vagy egy méter vastagon a földet.

Amint a kútból kikerült az utolsó darab szemét is, apám még ásott kicsit a kút alján az iszapban, és egyszer csak felbugyogott benne a víz. Amúgy nem volt túl mély ez a kút, legfeljebb három-négy méter. Akkor az apám a gémhez látott: a két végét megvasalta és ráakasztotta a vödört az egyik végére, a másikra pedig egy jókora sósókúti követ kötött súlynak, acéldróttal. Ünnepeles pillanat volt, mi tagadás, amint az első vödör vizet kimerte a kútból. Nem tudom, említettem-e, kis, mokány ember volt az apám, beleállt a kőkávéba, ahol az itatóembernek egy kis tornácot alakított ki az egykori építőmester. A széle, ahol az ember nekidőlt a meritésnél, szépen kikopott már.

– Most lehet tovább koptatni – bökött rá az apám.

Fogta a rudat, leengedte a vödörrel, az belecsobbant a vízbe és már emelte is ki, a gém végére kötött súly segedelmével. Látszott, nagyon büszke a munkájára.

Éppen odaért a juhász a nyájjal, elkezdte telemerni a kővályút, és a birkák azonnal jöttek is a hangokra. Apám elégedetten szemlélte a látványt. Szombati nap volt, kirándulók fékeztek az országúton, odajöttek gyönyörködni. Fényképek készültek. Másnap már a hegyről is lesétáltak a gazdák, és amivel csak tudták, vitték fel az öntözéshez a kútvizet. Hetek óta alig esett, kellett a korai veteményre.

Az apám nem várt köszönetet, ám mégis kapott, még aznap este. A Ravasz bácsi bicegett át a harmadik házból, lehetett az öreg vagy nyolcvan éves. Egy kancsó vöröset hozott, a magából persze, és két poharat. A pinceajtónál állt meg, beszólt apámért.

– Na, te Pista – mondta. – Az tudtad-e, hogy tegnap György nap volt?

– A fene se, Gábor bátyám. Miért?

– Mert amikor én még legény voltam, minden tavasszal, éppen Szent György napján tisztítottuk a forrásokat, meg a kutakat a falu körül. Este pedig megvendégelte a jónép a kúttisztítókat a saját borával. No, Isten-isten! – fejezte be Ravasz bá', és megtöltötte a két poharat.

Nem mondott többet az öreg, de az apám szemén láttam, többet ért ez az áldomás neki minden cirkalmas köszönömnél, meg hátbaveregetésnél.

PÜNKÖSDI KUPA

Az úgy volt, hogy apa azt mondta, ha törik, ha szakad, ő is eljön a kupára, mert azt mégsem hagyhatja ki. Akkor én azt mondtam, oké, de akkor anya is jöjjön! Anya nem szereti úgy a kézit, mint apa, de én meg szeretem, ha ő is ott van és néz.

Szóval eljöttek mindketten, de ők külön aludtak valami panzióban, mi viszont a lányokkal koleszban. Nagyon menci volt, papucsban lustáztunk, telóztunk, instáztunk, meg minden, reggel meg befontam a Vivi haját, mert megkért, parkettafonással, két varkocsba. Na, ez úgy megtetszett még pár lánynak, hogy egész az első meccsig csak fontam. De legalább lenyugtatott, nem csináltam a feszőt.

A meccs, az ciki volt, nagyon elverték minket, de tudni kell, hogy a csapatunk fele csak U10-es, mert a 11 évesek nincsenek elegen, és páran feljárszunk. Az újbárosiakkal toltuk az első meccset, hogy azok milyen zsiráfok! Aggattunk volna mi más állatnevet is rájuk, de a Laci bá', az edzőnk azt mondta, hogy ne gonoszkodjunk velük, fő a sportszerűség. Akkor is gáz, az én emberem például kábé kétszer akkora volt, mint én. Apa utána azt mondta, biztos speckó táppal etetik őket, vagy mi.

Apáék persze ott voltak, szurkoltak végig, anya is, és az első mérkőzésünkön még lájtosan nyomták, de aztán...

A következő meccsen a hazaiakkal játszottunk, a bíró bácsi, meg a bíró néni nagyon nekik fűjtak, és apa, meg pár másik apuka nem bírta cérnával, úgy kiabáltak, meg szidták őket, hogy még! Apát nem láttam soha ilyennek, ott üvöltött a vonal mellett, az arca brutál eltorzult, és a fényben tisztán láttam, ahogy fröcsög a nyála. De ez még hagyján, egy idő után anya is beszállt, és ő is vele ordibált!

Amikor a Zsófit, az egyik nagylányt ledózerolták, és se büntető, se kiállítás, akkor már az összes szülő a vonal mellett hóböngött, mi meg bent álltunk, és csak bámultuk őket.

A következő támadásunkból viszont a Zsófi gólt dobott, erre az összes apuka meg anyuka együtt üvöltötte, hogy: Góóóó! Meg olyanokat kiabáltak, hogy: „Ezt már nem tudod elvenni, te ... (bíró spori), na most fütyörésszél, sárgarigó!” (Gondolom azért sárgarigó, mert sárga pólóban volt).

Aznap jöttek sorban a vereségek, de az utolsó napon végre elcsíptünk egy döntetlent, én meg belőttem az első gólokat, balszélről, fel a hosszúba. Akkor meg azt hallom, hogy az apám üvölt, az anyám meg sikolt, hogy: Góóóó! A kicsi lányom gólt lőtt! Láttátok?

Na, az holt ciki volt, ráadásul ott ugrándoztak a vonal mellett, és pacsiztak. Az őseim! Képzeltetek, majdnem elsüllyedtem. A végén még nyertünk egy meccset, akkor meg szegény Borcsának kiment a bokája, mert ráestek, az ellenfél szülei meg kinevették, és beszóltak neki, mire a Borcsa apja meg az anyja majdnem nekik mentek, úgy kellett lefogni őket.

Szóval így telt el a Pünkösdi Kupa, és hazafelé a buszban a lányokkal megbeszél-tük, jövőre megtiltjuk a szülőknél, hogy jöjjenek. Akkor már úgy is nagy lovak leszünk, semmi szükség a pesztrálásra.

Na, csöváz, még kiteszek pár jó képet az Instára, a nővérkém legalább normális volt, és pattintott pár extra képet, az egyikén már úgy nézek ki, mint egy igazi kézís.

Gál Vilmos Dunaharasztiin élő történész-muzeológus, regényíró.

1998 szeptemberétől a Magyar Nemzeti Múzeum tudományos munkatársa, majd a Történeti Tár főmuzeológusa, jelenleg igazgatóhelyettese.

Az elmúlt 20 évben számos fontos kiállítás rendezésében vett részt. Legfontosabb munkái közül jelentős a Magyar Nemzeti Múzeum *Tudós magyarok – akik a 20. századot csinálták* című tudománytörténeti állandó kiállítása volt, melyet 2004-ben Vizi E. Szilveszter, az

MTA elnöke nyitotta meg. 2016-ban a *Rejt/Jel/Képek*, 56 - *A forradalom titkos művészete* című kiállítás társkurátoraként tevékenykedett.

Szakmai publikációi közül társszerkesztőként jegyzi a Nemzeti Tankönyvkiadó, *Dokumentumok a XX. század történetéhez* című, 2001-ben napvilágot látott összeállítást. A Nemzeti Múzeum két világháború közötti intézmény- és kiállítástörténetének feldolgozása során írt tanulmányai az intézmény *Folia Historika* sorozatában jelentek meg. 2008-ban jelent meg a *Világkiállító magyarok* című könyve, mely bemutatja Magyarországot 1851 és 2010 közötti világkiállításokon való részvételét, sikereit és a kulturális, ipari, mezőgazdasági fejlődését.

2013-ban William Gallen álnéven írta első történelmi regényét, az Antantmissziót, amely a hazánk sorsát hosszú időre megpecsételő, végzetesen elhibázott trianoni békekötést megelőző tragikus történelmi pillanatokot mutatja be.

2017-ben került az olvasók elé *A lengyel freskó* című regénye, mely a második világháború elején hazánkba menekült lengyelek történetét meséli el egy izgalmas, krimiszerű családregényen keresztül.

2019-ben jelent meg a kétkötetes, Báthory István erdélyi fejedelemről szóló történelmi nagy regényének első (A korona ára), 2020-ban pedig a második (A katonakirály) része, melyekben hatalmas, humorral és étellel átszótt, alapos történelmi tényeken alapuló történetiszöveggel mutatja be az erdélyi fejedelem és lengyel király személyiségét, nagyságát és bátor, olykor nehéz döntéseinek hátterét.

Következő, a Magyar Művészeti Akadémia ösztöndíjprogramjának keretében készülő regénye (*Latrok ideje*) az 1848-1849-es forradalom és szabadságharc idején, Erdélyben játszódik. A szerző egy máig feldolgozatlan, súlyos történelmi tragédiát kíván igaz módon bemutatni, azon több ezer erdélyi magyar fájdalmas sorsát, akik a velük együtt, mellettük élő románság keze által lelték halálukat.

Alelnöke a Történelmiregény-írók Társaságának, ahol rendszeresen publikál novellákat, melyek a társaság több antológia kötetében is megjelentek. 2014-ben a Hadügyminisztérium *Műzsák a lövészárokban* 47. *Katonai Irodalmi pályázatán* (első világháborús novellapályázat) a honvédelmi miniszter különdíjában részesült.

Műhely

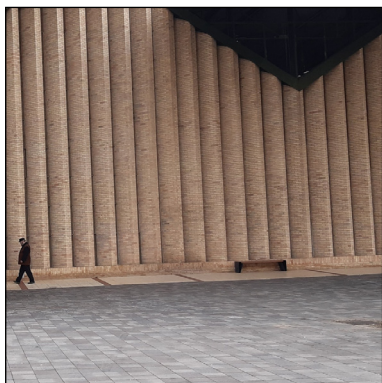

FILOZÓFIAI KÁVÉHÁZ

Elidegenedés – kötődés – ritmus

A Filozófiai Kávéház alkotócsoportjából hárman megjelöltek egy-egy fogalmat, melyek mindegyikéhez készítettek egy-egy fotót. E fogalmak: elidegenedés – kötődés – ritmus. A következő lépés az volt, hogy az alkotócsoport további három tagja ezekhez a fogalmakhoz – a fotók figyelembevételével – szöveget írt műfaji megkötés nélkül. A következőkben láthatják a kilenc fotót, ill. olvashatják a kilenc írást.

Arnóti András

Fotók: Arnóti András

Fotók: Arnóti Péter

Fotók: Oltyán Ilona

Róna J. László

Egy dobbanásra

Nem
tilthatták neki,
mert ő úgy akarta,
tűző naptól védte, vihartól takarta.
Együtt kelt ki vele, eltűrték a nyarat,
monszunban szárával fogta fel a sarat.
Összehajol lombjuk, csak egymásnak élnek,
Egy nap szól a nagyobb, szép kedvesem kérlek,
egyek vagyunk mi már, azt szívemből tudom,
de ha mégis egyszer az ádáz hatalom,
a zordon természet kettétépné dalom,
leveleden ne folyjék könny az akarom,
hanem fejlődj, szárnyalj, nőj a magas égig,
halld meg az énekem – hallgass kérlek végig!
Ott várlak meglásd, csak nézz a felhők mögé,
s ha mégsem látnál, hát tekints messze fölé...

Árvák lantján küldöm
lelkem dalát onnan,
ám ha meghallod azt,
tudni fogod nyomban,
minden, minden részem,
kósza ágam tiéd,
egy datolya küldi
neked akkor szívét.
Szeretlek hisz tudod;
így az apró pálma,
te vagy a mindenem,
rostjaimnak álma,
megyek én utánad,
bizony isten mondom
túlnövök mindenem, az e világi gondon.
Akarlak, kereslek, és ha megtalálalak,
akkor bennünk nem lesz soha többé bánat.

Tovább

Annyiszor elképzelttem már,
vajon most milyen köröted,
de csak a megjelenő homály
fonya körül kezem,
mely tapogat és ürességet markol...
hisz egyszer sem láttalak,
megtagadtál kíméletlen,
e vers is csak zsidbadás a tarkón,
levegőért tátogó szédület,
képzelt semmiből szótt árnyalak
kacag, és a múlt összenövésői
becsapottnak szólítanak.
Jajgat a jaj,
ugyan ki hallja meg?
Rázkódik a talaj,
hetes erősségű semmi...
el kéne, el kéne menni,
megkeresni, sírva elé esni –
de mégse, mert önérzet sóhajt
s mondja, beheged majd,
legfeljebb var marad.
Magány kezd lázas számolásba,
kivon, összead,
mi volt és mi a máma,
sejtelmes határ...
fogom kezéd, vagy mégse?
Annyiszor elképzelttem már,
oszlopok közt eltűnni végre,
cipőm úgy kopogjon akár
csend-visszhang halk szemérme

Kapcsolat

Sok éve történt.

Szembejött velem a piacon, miközben az embereket kerülgette.

Látszott, hogy egyedül van, célirányosan a bontott lábasjóságokat árusító kofaasztal felé tartott. Ezt akkor még nem tudtam, de alig pár percre rá már visszafelé igyekezett, szedte az apró lábait nagy igyekezettel, szájában egy bontott csirkét cipelve.

Miért a szájában?

Mert kutya volt az istenadta, a teljes húszcentis magasságával. Valamelyik szülője tacsko lehetett, erről árulkodtak a vonalai, miközben nagy elhatározással, felszegett fejjel cikázott a vásárlók között, fogai közt a szárnyassal, amely kétoldalt lelógott a pofája szélén. Így aztán annak hol a feje, hol meg a lába szánkázott a földön, koptatva a flasztert, de ez őt cseppet sem érdekelte.

– Odanézz – mondta egy idősödő nő –, mit lopott ez a kis vacak!

– Nem lopta szerintem – szólta a mellette gyalogló férfi. – Kaphatta.

– Egy egész tyúkot? Ugyan már... – replikázott a néne.

– Mondom, ez a Snuki, ki szokott jönni kéregetni.

Szóval Snuki.

A csirkés kofa megerősítette a hallottakat, aki szinte átszellemülten szólt az ebről.

– Ó, ő időnként megjelenik, teljes hosszával felágaskodik az asztalra, csak néz rám ellenállhatatlanul, avval a mélybarna szemecskéivel. Ilyenkor aztán adok neki egy lábasjószágot, hogy hazavihesse.

Kicsit nagylelkűnek találtam az adományt, mert na jó, mondjuk odavetne neki valamit, de egy egész baromfit?

– Meg sem tudná enni – szólalt meg bennem hangosan a kétség.

– Nem is ő eszi meg! – mordult fel az asszonyosság, majd odafordult egy vevőhöz nyomatékositva, hogy befejezte velem a társalgást.

Még láttam, ahogy a kiskutya a terhével felkaptat a vasúti töltésen, át a vágányokon, majd eltűnik a másik oldalon.

Pár hét múlva úgy esett, hogy az egyik mellékutcában járva észrevettem őt.

De hiszen ez a Snuki, hová ez a nagy igyekezet?

Nejlonzacsokót vitt a szájában, mintha zsemlék lettek volna benne. Amikor egy hézagos rossz állapotú kerítéshez ért, eltűnt egy lyukon.

Odaértem a porta elé, diszkréten belestem.

Öreg néni ült kerekesszékekben az udvaron, az apróság pedig egészen a kezéig vitte terhét, amiért hálás simogatás volt a jutalom. Fel is dobta magát a porban és boldogan hempergett, mintegy jelezve, hogy a mai szállítás kipipálva.

Meghatódottan, jól eső érzéssel bámultam ezt a kötődést. Ekkor értettem meg az egészet.

Évek múlva ismét arra jártam, nem álltam meg, hogy megpróbáljak benézni a portára de a rozzant kapun tábla hirdette: Ez az ingatlan eladó.

A postás, aki akkor érkezett, meglátta az igyekezetemet és megkérdezte:

– A Juli nénit teszik keresni?

Bólintásomra elmondta, hogy a néni nemrégien elhunyt.

– És a kiskutya, a Snuki, vele mi lett? – kérdeztem.

– Ő már korábban eltávozott – nézett el merengve a vállam felett a kézbesítő. – Sajnos elütötte a vonat. Éppen a piacról igyekezett hazafelé, óvatlanul ment át, és hát ugye... Azt mondják egy tisztított csirkét találtak mellette. Kedves állatka volt, hűségese és odaadó.

Igennel válaszoltam, miközben arra gondoltam, immár odafenn gondoskodik szeretett gazdájáról ez a csupa szív kis jószág.

Levél, bélyeg nélkül

„Üres utcák, kihalt terek, bezárt boltok, fedett arcok. Elhagyott játszószerkek, hangtalan játszóterek.

Amikor még volt arcod, nem csak szemed, de szád is, meg kezed – játszottunk, emlékszel, Ede? Szókiraktunk. S szócsatáztunk. – Olyan szó nincs! – De van! – neveltünk. Ha kellett, csaltál a számolásban, mert csak te nyerhetsz – ha nem, az csalás! Aztán hirtelen felugrottál: – Majdnem nyolc! – és rohantál. – Nekem nyolc! – motyogtam. Mentél, a kabátodat húzva, s hadartad: majd legközelebb számolunk! Igen, majd ha jössz, számolunk! Ha újra hallom a hangodat, összeadjuk a lerakott szavadat: ”ELIDEGENEDÉS”.

(Eltelt pár hét – majdnem nyolc – s új szót írtál: köhögés. Aztán mást: karantén. Most nincs család, barát, társ, csak baj. Csak az elidegenedés.)

Nézem a szót, de ezt nem fogadom el! Érvénytelen! Olyan nincs! Csak a táblán. Ne félj, ott fenn hagyom, a pontot is megkapod! S majd ha jössz, számolunk – együtt.

Ne aggódj, minden úgy vár, mint volt. Nem érintem a táblát. (Hisz ebben most jók vagyunk, nem érinteni...) De várj csak, mégis! Tudod, mit? Átrakom. Ne félj, a betűid maradnak, csak a sorrend lesz merész! – így többet ér! – s eltűnik az ELIDEGENEDÉS!

Helyette: „IGENLÉSEDEDE”. Jó lesz így? Igen, csak így lesz jó, Ede!

Már fogom a papírt, ceruzát - számolnám, mit ér. Tudni akarom, hogy megint te nyersz, te szóvitéz! De mégis, hagyom; én nem számolhatok – az csalás. Mindig te számolsz, ki más? Mindig te számolsz ki más!

Majd ha jössz, majd ha mindent számba vettél – s nyertél, mert nem lehet más-képp –, elpakolunk s játszunk mást, bármit. Ahol nem kell le-, fel-, ki-, be-, át-, meg-, össze-, vissza-, és el- számolni...

Várom az igenlésed, Ede!”

Reggel

Hajnal. Nyári. A nap kelőben. A horizonton átvetődve éppen párnáinkra érkezik. Settenkedve kúszik be a szemhéjunk alá. Halkan nyitom a szemem. Halkan, nehogy pilláim egymástól való elválásának zaja megzavarja álmodat. Lopva, fél szemmel rád lesek. Azt mondják, az alvók megérik, ha nézik őket. Nézem, ahogy a fény az orrodba bújva átszűrődik orrcimpáidon. Sugárzol. Mintha nem is beléd, de belőled áradna. Mintha álmod illanna épp, orrodon keresztül. Szemed mozog a szemhéjad alatt. Csak fel ne ébredj! Be kellene csuknom a szememet, meg ne lásd, hogy lopva vonásaidat legelem. De nem bírom. Szemgolyóm béklyózva szegeződik rád. Muszáj nézmem, ahogy arcod bal felét a párna elnyeli. Annyi látszik most is, mint mikor gyorsúszol, s levegőért oldalt fordulsz, fél arccal a vízből ki. A szemed akkor is csukva, mint most. Akkor csak a szád nyílik. Most az sem. Most egyenletesen lélegzel. Lassan elfordulok tőled. Óvatosan kibújok a takaró alól, és az ablakhoz lopódzom. Leengedem a redőnyt – lécről lécre –, míg a párkányon hézagmentes falat torlasztok szemed és a napvilág közé.

Nyáron csak reggel redőnyözünk, hajnalban sosem! Később csak – a meleget kinn tartani. Olyankor nem kell óvatoskodni. Két határozott rántás és a roló robajlik – hangjával nyomatékosítva a szigort: fényt be itt - egy sugárnyit sem! Most finoman kell érinteni az istrángot. Szelidíteni, nyugtatni, mint kitörni vágyó musztángot – csitt, csak aprón, csak lépésben, patái ne dobbanjanak. Lanyhítani mozgását, mint túlfűtött mozdony gőzét hűtve, hogy sínjén ne robogjon, csak hangtalan döc-cenjen. Fogni a kantárt erővel s meg nem remegni, mégis lágyan, hogy a gyengédség viszonzódjon s a kibomló lécs-spirál együtt rezdüljön rendeléssel.

Állok az ablaknál, s két kezem markolni indul. Tenyerem tárul, zárul – a zsinór belesimul. Az érzékek élesednek. Testem, mint nagyzenekar: minden izmom egy-másra hangolt, s a neki rendelt ütemben mozdul. A szív, tüdő dirigál. Egyként. Az izmoknak, az inaknak, melyek kitarják a kezdett mozdulást míg másik átveszi s tova gördíti azt; a millió idegnek, ügyelje a száguldó ingerületzaj zárt rendszeréből ki ne szökjön – izmaim fennkölt némajátéka anonim maradjon. Az egyik kéz még szorít, a másik épp elenged, s fogást vált. Csendes, egymásba öltött mozdulatok. Néma akkordokból néma harmónia.

Gúzsukból a lemezekék – mint gyöngyök a füzéren – úgy buknak alá szépen sorban, hogy aztán letről felfelé épülve hangtalan simulva egymáshoz táblában egyesüljenek.

A rád boruló árnyék behabzsolja sugárzásodat. Már csak körvonalad rajzolódik ki a félhomályban. Melléd bújok. Izmaim, inaim ernyednek, szívem, tüdőm csitul. Vakult szememmel nézem fakult kontúrjaidat. Az elsatírozott vonásokat éberedő képzeletem színezi pasztellal, illattal, ujjam hegyének érintetlen érintésével. Vigyázlak. A hajnal megszégyenült. Hangtalan bukik önmagába barikádomon.

SZIMMETRIA

kötődés

MIKOR ELŐSZÖRLÁTTALAK, 10' SEM KELLETT, **HOGY MEGLELJELEK.**
MIKOR UTÓSZORLÁTTALAK, 10" TELLETT, **HOGY ELVESSZELEK.**
S VOLT 10.000 BOLDOG NAP,MIN NEM KELLETT, **HOGY KERESSELEK.**

kötődés

MIKOR ELŐSZÖRLÁTTALAK, **HOGY KERESSELEK.**
10' SEM KELLETT, **MIN NEM KELLETT,**
HOGY MEGLELJELEK. **S VOLT 10.000 BOLDOG NAP,**
HOGY ELVESSZELEK.
MIKOR UTÓSZORLÁTTALAK, **10" TELLETT,** **MIKOR UTÓSZOR LÁTTALAK,**
HOGY ELVESSZELEK. **HOGY MEGLELJELEK.**
S VOLT 10.000 BOLDOG NAP, **10' SEM KELLETT,**
MIKOR ELŐSZÖR LÁTTALAK,
MIN NEM KELLETT,
HOGY KERESSELEK. **kötődés**

S VOLT 10.000 BOLDOG NAP, MINNEMKELLETT, HOGY
KERESSELEK.
MIKOR UTÓSZOR LÁTTALAK, 10" TELLETT, HOGY
ELVESSZELEK.
MIKOR ELŐSZÖR LÁTTALAK, 10' SEM KELLETT,
HOGY MEGLELJELEK.

kötődés

SZIMMETRIA

Gera Szilvia

Kötődés

Kérdés, kötődöm-e még,
s lakat számra kattanok e még?

Vagy szobor magányom
A jelen kép
Kontakt kötődés
Csalatkozó reménykép
Önmarcangoló multiplikálódás

Vagy lassan mind, együtt véve
Kerülő bizalmatlan - szorongva elutasítás

Mert nincs biztonság
Csak aggodalmaskodás

Nincs kapaszkodás
Csak szívfacsarodás

*mert egy pillanattal minden megállt
s íme a szívbetét:*
Boldog tavasszal halni meg!
Oh, én Uram kérlek,
Ne fázós téli nap
Elhagyatottan magányba tépőn leljek!
Virágzó kert övezte fák közt lépjek
Egy utolsót, hogy páromhoz érjek!
Csak madarak sirassanak,
Hisz minden újra éled.
Szívem már könnyű,
Nem köti-e földi bú,
Medredbe térhet.

Ritmus

Kockakőről kockakőre,
téglasorra át,
szabaddá válhat a világ.

Csak a sarok ne lenne,
a lezárt bezáródás,
hol ablak szegletben
rezzenetlenek
a pihenő fák.

majd

Zizzenő zöld csillanás.

Fénycsíkra játszás.

újra

Kőkocka összevisszaság!

Lépcsősorokra emelt

oszlop mennyország!

Szimpla lámpa rengeteg:

ritmusban a világ!

S fejemben Nina Simon

Feeling Good

című dala jár...

szava száll,

szívemre talál,

s már enyém a világ!

Elidegenedés

Szürkére koptatott térben
a szépség rejtekében
pár bokor s gyepfű
ritkás tekintetében

Mindig menésben
mobiltelefonnal a kézben
ezernyi kattintás mennyiségben
s az elidegenedésben az a jó,
hogy észrevétlen

Miértje s oka kullog csak utánunk,
néha meghallja hiába kiáltásunk,
láb-dobogva szívdobogásunk

Részünkké váltan
hordjuk a zsebben
reti-ridikülben
letesszük otthon
s a falra is mászunk
tőle a munkahelyen

Tényleg!
Az elidegenedés tőlünk
már elidegeníthetetlen

Arnóti András

Emlék és varázslat 125 éves a Vígszínház

Fortepan / Budapest Főváros Levéltára / Klösz György fényképei

1896. május 2-án I. Ferenc József király és Erzsébet királyné jelenlétében kezdetét vette a Magyarország fennállásának ezredik (millenniumi) évfordulója alkalmából tartott ünnepségsorozat az erre az alkalomra a Városligetben épített (és Budapest ostroma alatt elpusztult) Budapesti Iparcsarnokban.

Az ezt megelőző napon, 1896. május 1-én nyitották meg a főváros új színházát, Jókai Mórnak erre az esemény-re írt, a „Barangok vagy a peoniai vajda” című darabjával. Neve: Vígszínház. Egy tízéves intermezzo-t (1951 és 1961 között) követően, amikor is az új „keresztművelők” a Magyar Néphadsereg Színháza névvel tisztelték meg, 1961-ben visszakapta eredeti, Vígszínház nevét és ezzel egyidejűleg kinevezték igazgatónak a színház új történetének meghatározó alakját, Várkonyi Zoltánt. „Háziszerzőinek” sora Molnár Ferencről kezdődően, például Szomory Dezsőn, Csehovon, Örkényen, Csukán keresztül Spiróig nagyon gazdag, értékrendjében igényes, következetes.

A Vígszínház most ünnepel. Ennek okán emlékeznek is. A bőség zavarával küzdeve természetesen, hiszen az elmúlt több, mint fél évszázad bemutatóiból válogatott, s mindenki számára díjtalanul hozzáférhető módon, nyolc darabot „sugárzott” honlapján keresztül. Erről, az elmúlt, hosszú időről szólni vagy csak abbahagyhatatlanul lehet, vagy elengedjük ezt a mámorító kísértést és megelégszünk pusztán egy felsorolással, amely legtöbbünknek így is egy időutazás, egy-egy érzés újbóli megélése, a színházhoz fűződő rajongásunk és társas létünk egy ideje nagy hiányt szenvedő emlékezete.

Alljon itt tehát egy felsorolás a május 1-8-a között „bemutatott” darabokról sorrendben (a címek után szereplő szám a felvétel idejét jelzi), a szereposztások teljességének igénye nélkül:

Körmagyar 1989

Szerző: Kornis Mihály. A rendszerváltás időszakának zajos színházi sikerét Horvai István rendezte. Szereposztás: Kútvolgyi Erzsébet, Szarvas József, Pap Vera, Eszenyi Enikő, Seress Zoltán, Szombathy Gyula, Szabó Gabi, Rudolf Péter, Igó Éva és Kern András.

Az udvari kalap 1965

Szerző: Csiky Gergely. Rendezte Várkonyi Zoltán. Szereposztás: Sulyok Mária, Bilicsi Tivadar, Csákányi László, Tomanek Nándor, Harkányi Endre, Halász Judit.

Macskajáték 1971

Örkény István drámája Sulyok Mária és Bulla Elma főszereplésével. Továbbá: Halász Judit, Greguss Zoltán... Rendezte: Székely Gábor.

Az üvegcipő 1978

Molnár Ferenc örök darabjában Pap Vera, Benkó Gyula, Tábori Nóra, Szakácsi Sándor, Béres Ilona látható. Rendezte: Kapás Dezső.

Jó estét nyár, jó estét szerelem 1977

Rendezte: Marton László. Szereposztás: Hegedűs D. Géza, Halász Judit, Kozák László, Deák Sándor, Bilicsi Tivadar, Kútvolgyi Erzsébet, Hernádi Judit, Bányási Ildikó. Zene: Presser Gábor.

Csókos asszony 1987

Szerző: Zerkovitz Béla - Szilágyi László. Vendégrendező: Iglódi István. Szereposztás: Pápai Erika, Kaszás Attila, Kern András, Benedek Miklós, Igó Éva, Méhes László.

Dühöngő ifjúság 1992

Rudolf Péter első színházi rendezése. Kaszás Attila, Eszenyi Enikő, Igó Éva, Szarvas József és Mádi Szabó Gábor szereplésével éveikig játszották teltházzal.

A padlás 1988

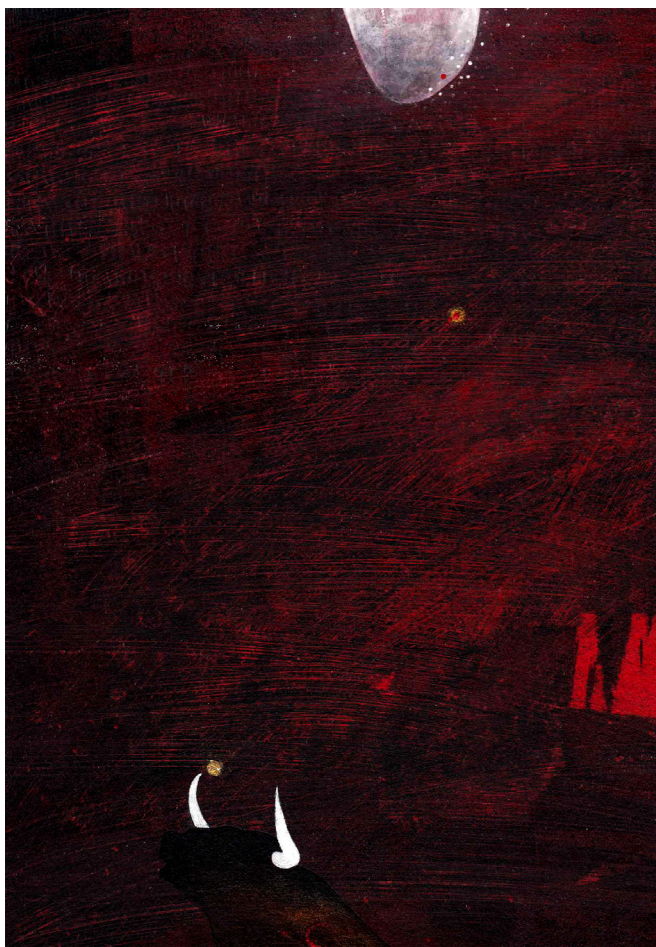
Minden idők legsikeresebb magyar zenés színpadi műve. Presser Gábor, Sztevanovity Dusán és Horváth Péter munkája. Rendezte: Marton László. Szereposztás: Kaszás Attila, Igó Éva, Tábori Nóra, Pápai Erika, Hegedűs D. Géza, Balázs Péter, Méhes László, Rudolf Péter.

Azt remélhetjük, hogy a Vígszínház mindenki örömére fogja megünnepelni a százhuszonhatodik, száznegyvenhatodik – és folytathatnánk a számok felsorolását – születésnapját is.

„Áldott légy, Uram, s minden alkotásod,
Legfőképpen urunk-bátyánk, a Nap,
Aki a nappalt adja
és aki reánk deríti a te világosságod.
És szép ő és sugárzó, nagy ragyogással ékes:
A te képed, Fölséges.

Áldjon, Uram téged Hold nénénk
és minden csillaga az égnek;
Őket az égen alkotta kezéd fényesnek, drágaszépnek!”

Assisi Szent Ferenc: Naphimnusz [részlet]

Mikó F. László: Napfivér, Holdnővér...